

LA CIUTAT

VOCABULARI

b à s i c

IL·LUSTRAT

G O N
A G H

AA

G
K
A
S

A G H
G M N
A G H

A

R W C
B G H

Q
G H S
HHH

R

La ciutat

**Vocabulari
bàsic
il·lustrat**

Amb la col·laboració de la
Direcció General d'Ordenació i
Innovació Educativa i Política Lingüística
de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència
de la Generalitat Valenciana

Agraïm la col·laboració i els suggeriments,
sempre tan assenyats i aclaridors, del professor de
la Universitat d'Alacant, Jordi Colomina i Castanyer.

© D'aquesta edició: Ajuntament d'Alcoi (Regidoria de Promoció Lingüística.
Gabinet Municipal de Normalització Lingüística)

© Del text: Anna Raquel Serrano Catalina, M. Carme Pasqual Soler i Joaquim E. Victoriano Lavinya

Disseny i il·lustració: SATO
Primera edició: novembre de 1996
Imprés a Gràfiques El Cid, SL (Alcoi)
Depòsit legal: A-1012-1996
ISBN: 84-89136-11-4

Queda expressament prohibida, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra, incloent-hi el disseny de la coberta, sense l'autorització escrita dels titulars dels *copyright*, tant si és feta per reprografia o per tractament informàtic com per qualsevol altre mitjà o procediment, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres, si se n'esmenta la procedència.

PRESENTACIÓ

Us presentem, ara i ací, el primer vocabulari que es publica des de la recentment creada Regidoria de Promoció Lingüística de l'Ajuntament d'Alcoi. I tan de bo que no siga l'últim!

Aquest llibre vol contribuir modestament a augmentar el coneixement i l'ús del valencià entre la població en general. Per això, té un caràcter fonamentalment divulgatiu i no pretén de cap manera ser un treball exhaustiu per a especialistes.

La selecció de les paraules que hi trobareu s'ha fet des d'una doble perspectiva: d'una banda, hem volgut que hi apareguen el màxim nombre de paraules del vocabulari bàsic de la ciutat, d'una ciutat en general, no solament i exclusivament d'Alcoi; d'altra banda, hi hem introduït aquells mots que per les interferències que hi ha actualment entre el castellà i el valencià poden aportar una informació profitosa.

Hem intentat també que fóra un vocabulari didàctic i de fàcil consulta. Per això, les paraules s'hi han agrupat en temes per tal de facilitar-ne la localització.

És un llibre amb il·lustracions que permet identificar la paraula amb la imatge. En definitiva, el treball està plantejat com un recorregut per la ciutat, en què s'han inclòs els elements més comuns que hi podem veure. Confiem que aquesta passejada us resultarà del tot gratificant.

Regidoria de Promoció Lingüística
de l'Ajuntament d'Alcoi

NOTES

Dins d'aquest vocabulari, les paraules van agrupades en seccions temàtiques per tal de facilitar-ne la consulta.

Les paraules que van una mica entrades sota d'una altra són sinònimes.

Els sinònims que donem són tant de procedència dialectal diversa com d'ús general. Només hem procurat que tingueren un ús prou estés. Per raons pràctiques donem en primer lloc la forma més corrent en valencià i després les altres, sense que per això hàgem volgut establir cap preeminència.

L'índex alfabètic del final arreplega totes les paraules, tant les que tenen entrada principal com les sinònimes. A més, hi apareixen en negreta cursiva els barbarismes i, en cursiva, les paraules d'ús popular. El número que apareix al costat de cada paraula fa referència al capítol on es pot trobar.

Hi ha paraules que tenen més d'un número perquè es troben en més d'un capítol. Aquelles paraules que estan il·lustrades en el vocabulari estan assenyalades en l'índex general per mitjà d'un número encerclat.

Les indicacions que hi hem utilitzat són:

Barbarisme (barb): l'hem aplicada a les paraules que no figuren al diccionari normatiu o en altres de reconeguda solvència i que tenen un origen foraster (*cantera, cauce, catarata, cordillera, enredadera, colúmpio*, etc.)

Masculí (m): l'hem col·locada al costat de substantius que sovint s'usen com si foren femenins (ex. *el senyal*).

Femení (f): l'hem col·locada al costat de substantius que sovint s'usen com si foren masculins (ex. *la vall*).

Popular (pop): la porten aquelles paraules que normalment no fa servir la llengua escrita ni la parlada en registres formals, però que se n'ha generalitzat l'ús popularment (ex. *masero*).

No confondre amb (no conf amb): vol evitar confusions habituals en la parla actual (ex. *medi amb mitjà*).

ÍNDEX

- 1. Plànol de la ciutat**
Els punts cardinals, la rosa dels vents
- 2. Els nuclis de població i les comunicacions**
- 3. El carrer: elements urbans**
- 4. Edificis i llocs de servei públic**
- 5. Botigues d'alimentació i del mercat**
- 6. Comerços, establiments privats, tallers i espectacles**
- 7. Els edificis: elements i classes**
- 8. La casa**
- 9. El transport i les comunicacions**
- 10. El parc**
- 11. Al voltant de la ciutat**

Bibliografia

1. PLÀNOL DE LA CIUTAT

atzucac	estació
cul-de-sac	– d'autobusos
autovia	– ferroviària
avinguda	font
baixada	illa de cases
barri	<i>barb</i> mansana
barriada	llista de carrers
camí	<i>barb</i> callejero
carrer	mas
carreró	masia
carretera	nucli antic
casa	<i>barb</i> casc antic
centre	partida rural
ciutat	passatge
corba	passeig
revolt	plaça
revolta	plànol
<i>barb</i> curva	pla
districte	<i>barb</i> plano
edifici	polígon
eixample	pont
<i>barb</i> ensanxe	raval
encreuament	<i>barb</i> arraval
cruïlla	túnel
<i>barb</i> cruse	urbanització
	zona

Els punts cardinals, la rosa dels vents

est
llevant
nord
tramuntana
nord-est
gregal
nord-oest
mestral
oest
ponent
sud
migjorn
sud-est
xaloc
sud-oest
garbí
llebeig
vent

2. ELS NUCLIS DE POBLACIÓ I LES COMUNICACIONS

adreça	encreuament
<i>no conf amb direcció</i>	cruïlla
accés	<i>barb cruse</i>
aldeà, -ana	entorn
atzucac	estat
cul-de-sac	estiuejant
autopista	<i>barb veranejant</i>
autovia	exterior
avinguda	extraradi
baixada	extrem
barri	frontera
barriada	habitant
bifurcació	illa de cases
camí	<i>barb mansana</i>
cantó	immigrant
cantonada	immigrat, -ada
capital	imperi
ciudadà, -ana	interior
<i>barb ciutatà, -ana</i>	lloc
ciutat	<i>barb puesto</i>
urbs	llogaret
carrer	localitat
carreró	medi
carretera	<i>no conf amb mitjà</i>
colònia	marge
comarca	maser, -a
comú	masover, -a
comunicació	<i>pop masero, -a</i>
contaminació	municipi
contrada	nació
corba	nòmada
revolt	nucli
revolta	<i>barb casc</i>
<i>barb curva</i>	país
cuneta	parròquia
demarcació	pas
departament	– elevat
direcció	– subterrani
districte	passatge
distància	passeig
drecera	pàtria
travessa	peatge
<i>barb atajo</i>	pla
eixample	plaça
<i>barb ensanxe</i>	població
emigrant	poblament

poble
pol·lució
província
pujada
rambla
rasa
 fossat
 barb zanja
raval
 barb arraval
regió
regne
rodelia
ronda
súbdit, -a
suburbi

transeünt
travessera
travessia
turista
urbanització
veí, veïna
veïnat
via
vila
voltants
voral
 barb arcén
xamfrà
 barb xaflà
zona

3. EL CARRER: ELEMENTS URBANS

anunci lluminós
aparador
 barb escaparate
asfalt
balisa
banc
barana
barrera
bassal
 toll
 barb xarco
bastida
 barb andami
bústia
 barb busó
cabina telefònica
calçada
cartell
cartellera
claveguera
 barb alcantarilla
clot
 sot
 barb batxe
columna publicitària
contenedor
embornal
 albelló
 androna
empedrat
enlluminat
 barb alumbrado
estàtua
fanal
 barb farola
font
grua
gual
 barb vado
il·luminació
indicació
jardí
llamborda
 barb adoquí
local
marquesina
monument
mur

paperera
 barb papelera
parada
 – d'autobús
 – de taxi
para-sol
 barb sombrilla
parquímetre
pas de vianants
 pas zebra
pavelló
paviment
pis
 barb ferm
placa de carrer
quiosc
quitrà
 barb alquitrà
rasa
 fossat
 vall *m*
 barb zanja
rastell
 vorada
 barb bordillo
rellotge
rètol
 barb lletrero
 barb ròtul
semàfor
senyal de trànsit *m*
sortidor
 brollador
tanca
 barrera
 barb valla
tanca publicitària
tapadora
taulell
 barb mostrador
tendal
 barb toldo
termòmetre
terrassa
urinari
vorera
 voravia
 barb acera

4. EDIFICIS I LLOCS DE SERVEI PÚBLIC

aeroport	escorxador
ajuntament	<i>barb</i> matadero
casa de la vila	església
ambaixada	estació
ambulatori	estadi
asil	facultat
<i>barb</i> assilo	fira
biblioteca	gasolinera
calabós	benzinera
cambra	hospital
– agrària	institut
– de comerç	jutjat
– de la propietat	audiència
capella	<i>barb</i> jusgat
caserna	mercat
quarter	museu
<i>barb</i> quartel	notaria
catedral	oficina
seu	palau
cementeri	<i>barb</i> palàcio
cementiri	parada
centre de salut	parc
clínica	<i>barb</i> parque
col·legi	piscina
escola	port
comissaria	presó
consolat	<i>pop</i> garjola
convent	<i>barb</i> càrcel
correus	registre de la propietat
delegació	secció
despatx	seu
direcció	<i>barb</i> sede
comandància	telègrafs
central	temple
<i>barb</i> jefatura	universitat
dispensari	urgències
duana	zoològic
<i>barb</i> aduana	zoo
ermita	

5. BOTIGUES D'ALIMENTACIÓ I DEL MERCAT

autoservei
bomboneria
botiga
 tenda
carnisseria
comestibles
 botigueta
 queviures
 tenda
companatges
 xarcuteria
congelats
dietètica
embotits
formatgeria
forn
 despatx de pa
 pop panaderia
fruiteria
fruits secs
gelateria
 gelats
herboristeria
llegums

llepolies
 llaminadures
marisqueria
mercat
olives
parada
 barb puesto
patisserie
 confiteria
 sucreria
pescateria
 peixateria
pollastreria
 aus i ous
 polleria
saladures
 salaons
taverna
 barb bodega
torroneria
verdureria
vins i licors
xurreria

6. COMERÇOS, ESTABLIMENTS PRIVATS, TALLERS I ESPECTACLES

acadèmia de ball	circ
estudi de dansa	<i>barb</i> circo
acadèmia d'estudis	cistelleria
centre d'estudis	club
accessoris	comerç
advocat	concessionari
agència	cooperativa
– de transports	cristalleria (<i>botiga</i>)
– de viatges	discos
alberg	discoteca
almàssera	drogueria
<i>pop</i> almàrsera	ebenisteria
amfiteatre	editorial
antiguitats	electricitat
antiquari	electrodomèstics
armeria	esports
assegurances	estanc
<i>barb</i> segurs	fàbrica
assessoria	indústria
– fiscal	farmàcia
– laboral	ferreteria
auditori	floristeria
banc	fonda
bar	foneria
barberia	<i>barb</i> fundició
barrets	fotocòpies
capelleria	fotògraf
<i>barb</i> sombrereria	funerària
basar	fusteria
bijuteria	<i>barb</i> carpinteria
<i>barb</i> bisuteria	gèneres de punt
bingo	<i>barb</i> gèneros de punt
botiga	gestoria
tenda	gimnàs
bugaderia	<i>barb</i> gimnàsio
ruscaderia	grans magatzems
<i>barb</i> llavanderia	hipermercat
cabaret	híper
café	hostal
cafeteria	hotel
caixa d'estalvis	immobiliària
<i>barb</i> caixa d'ahorros	impremta
camiseria	informàtica
casino	jerseis
cinema	joguets
cine	joguines
	joieria

lampisteria
 llanderia
 llanterneria
làpides
llanes
llavador de cotxes
llibreria
magatzem
 barb almacén
màquines de cosir
menjars preparats
merceria
 vetes-i-fils
mobles
negoci
novetats
òptica
papereria
 barb papeleria
paqueteria
paradeta
 barb tenderet
parador
pelleteria
 pells i cuir
 barb peleteria
pensió
perfumeria
perruqueria
 barb peluqueria
pinsos
 barb piensos
pizzeria
plàstics
pub
quiosc
regals
rellotgeria
 barb rellongeria
reparació
 – de calçat
 – de cotxes
repostos
restaurant
revelatge de fotos
sabateria

sala
 – de ball
 – de concerts
 – de jocs
saló de bellesa
saló recreatiu
sastreteria
serralleria
 barb cerrajeria
sucursal
supermercat
taller
 obrador
tancaments metàl·lics
 barb carpinteria metàl·lica
taverna
 barb bodega
teatre
 barb teatro
terrisseria
 plats-i-olles
tintoreria
videoclub
vidrieria (*fàbrica*)
xapa i pintura

7. ELS EDIFICIS: ELEMENTS I CLASSES

antena	entresòl
apartament	<i>barb</i> entresuelo
ascensor	escala
àtic	façana
atri	fatxada
baixos <i>m pl</i>	frontera
planta baixa	finestra
<i>barb</i> baix	finestral
balcó	<i>barb</i> ventanal
balconada	finestró
balustrada	frontis
<i>barb</i> balaustrada	galeria
barana	garatge
barraca	cotxera
bloc	gàrgola
bungalou	gratacel
canal <i>f</i>	habitatge
canalera	estatge
canaló	habitacle
cancell	<i>barb</i> vivenda
canonada	jardinera
<i>barb</i> tuberia	llar
<i>barb</i> canyeria	<i>barb</i> hogar
cantó	local
cantonada	mansarda
xamfrà	mansió
<i>barb</i> xaflà	muntacàrregues
casa	parallamps
casal	<i>barb</i> para-raios
caseta	pati
vil·la	penell
xalet	gallet
celler	banderola
<i>barb</i> bodega	<i>barb</i> veleta
cel ras	persiana
claraboia	picaporta
lluerna	pis
conducció	planta
conducte	porta
depòsit	portal
dipòsit	portalada
desllunat	porter automàtic
celobert	intèrfon
mompeller	intercomunicador
pati interior	porteria
dúplex	pòrtic
edifici	porticó
entrada	porxada

porxo
golfes
porxe
pop porxi
barb buhardilla
barb desvan
ràfec
volada
reixa
replà
replanell
residència
soterrani
barb sótano
tàpia
terrassa
terrat
teulada

timbre
torre
torreta
traster
porxe
golfes
porxo
pop porxi
barb buhardilla
barb desvan
vestíbul
barb zaguan
vidre
barb cristal
xemeneia
fumeral
pop eixemenera

8. LA CASA

alcova	llavador
alts	safareig
antesala	llinda
baixos <i>m pl</i>	<i>barb</i> dintell
planta baixa	llindar
<i>barb</i> baix	brancal
balcó	portal
bany	menjador
cambra de bany	<i>barb</i> comedor
barandat	pany
envà	paret
sitara	paret mestra
sitala	paret mitgera
tapió	paviment
<i>barb</i> tabic	sòl
cel ras	terra <i>m</i>
corredor	<i>barb</i> piso
passadís	pestell
<i>barb</i> pasillo	<i>pop</i> pastell
cuina	<i>barb</i> pestillo
despatx	porta
distribuïdor	portella
dormitori	prestatge
dutxa	alçador
eixida	escudeller
sortida	estant
enteixinat	lleixa
<i>barb</i> artesonat	radiador
entrada	rebedor
entresolat	<i>barb</i> recibidor
sostret	rebost
terrabastall	pastador
<i>barb</i> altillo	recambró
escala	respirador
escalinata	respirall
escaló	<i>barb</i> respiradero
esglaó	sala
graó	saleta
fornícula	saló
forrellat	sòcol
gabinet	<i>pop</i> sòcul
habitació	sostre
cambra	trespol
<i>barb</i> quarto	<i>barb</i> tetxo
lavabo	terrassa
<i>barb</i> asseo	terrat
llar de foc <i>f</i>	teulada

vàter
vestíbul

vidriera
vitral
volta
barb bòveda

9. EL TRANSPORT I LES COMUNICACIONS

aeroport	far
andana	<i>barb</i> faro
<i>barb</i> andén	ferri
ambulància	finestreta
aparcament	<i>barb</i> ventanilla
pàrquing	funicular
autobús	furgó
autocar	furgoneta
automòbil	garatge
avió	cotxera
aeroplà	globus aerostàtic
avioneta	helicòpter
baixador	<i>barb</i> helicòptero
<i>barb</i> apeadero	hidroavió
barca	iot
bicicleta	<i>barb</i> iate
bicicleta tot terreny	jet
bicicleta de muntanya	llanxa
cabina	<i>barb</i> lanxa
<i>barb</i> camarot	metro
camió	microbús
camioneta	moll
caravana	motocicleta
rulot	moto
carrilet	motocarro
carro	planador
carrossa	pista
ciclomotor	pont
velomotor	port
circulació	remolc
compartiment	sidecar
consigna	taquilla
cotxe	tartana
vehicle	taxi
descapotable	torre de control
diligència	tractor
duana	tràiler
<i>barb</i> aduana	tramvia
eixida	transatlàntic
sortida	tren
embarcació	ferrocarril
entrada	troleibús
escullera	<i>barb</i> trolebús
<i>barb</i> rompeoles	túnel
esportiu	turisme
<i>barb</i> deportiu	vagó
estació	vaixell
	<i>barb</i> barco

vehicle
vehicle tot terreny
jeep

via
rail
zepelí
dirigible

10. EL PARC

arbre
arbust
arena
 sorra
aspersor
baló
 pilota
banc
barca
bardissa
 clos
 barb seto
bicicleta
boca de reg
cascada
 salt d'aigua
 barb catarata
cobert
cotxet (*de xiquets*)
 pop carro
emparrat
engronsadora
 baldadora
 gronxador
 barb colúmpio
escala
estany
estàtua
fanal
 barb farola
flor
font
fulla
fullaraca
 fullam
gàbia
gelosia
gespa
 barb césped
glorieta

gram
 agram
 barb grama
grava
gruta
jardí
jardinera
laberint
llac
mànega
 barb manguera
marquesina
milotxa
 catxerulo
 estel
 barb cometa
mitjalluna
monopati
palanca
paperera
 barb papelera
parc
 barb parque
parterre
passeig
patins
pèrgola
planta
planta enfiladissa
 barb enredadera
pont
reixa
rocalla
sortidor
 brollador
templet
terrassa
tobogan
tricicle

11. AL VOLTANT DE LA CIUTAT

abisme	costera
abric	costa
aixopluc	coster
afluent	cova
aiguamoll	curs
marjal	delta
aiguavés	depressió
aiguavessant	desembocadura
altell	desert
altiplà	desnivell
<i>barb</i> messeta	dic
arenal	escullera
sorrall	escull
areny	estany
assut	falla
avenc	foia
balma	fondalada
bancal	fondal
barranc	font
bassa	gelera
bosc	congesta
cadena	glacera <i>f</i>
serra	<i>barb</i> glacià <i>m</i>
serralada	gorg
<i>barb</i> cordillera	gruta
cala	hort
camp	horta
canal	llac
carena	llacuna
carrascar	llit
carrascal	<i>barb</i> cauce
cascada	lloc
<i>barb</i> catarata	endret
caseta	indret
xalet	paratge
vil·la	lloma
caverna	mas
cim	masia
cingle	massís
clot	meandre
coll	mina
coma	mola
conca	muntanya
congost	ombria
afrau	obaga
frau	paisatge
gorja	pantà
corrent <i>m</i>	embassament

partida
pedregar
pedrera
 barb cantera
pendent *m*
penya
penyal
penyalar
penya-segat
 barb acantilado
peu
pic
pinar
 pinada
plana
planell
platja
plegament
 plec
port
prat
precipici
 estimball
 timba
relleu
riba
riera
rierol
riu
roca
salina
salt
senda
 sendera
 senderola
séquia
serra
solana
tallat
toll
torrent
 rambla
tossal
 puig
 turó
 pujol
vall *f*
vessant *m*
 barb vertent

BIBLIOGRAFIA

ALCOVER, Antoni M.-MOLL, Francesc de B., *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vol., Ed. Moll, Palma de Mallorca, 1988.

Diccionari castellà-català, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1985.

Diccionari català-castellà, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990.

Diccionari de la llengua catalana, 3a. edició, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1994.

Diccionari de la llengua catalana, 1a. edició, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1995.

Diccionari valencià, 1a. edició, Generalitat Valenciana, Conselleria d'Educació i Ciència- Ed. Bromera, València-Alzira, 1995.

Diccionari visual DUDEN, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1994.

FABRA, Pompeu, *Diccionari general de la llengua catalana*, Ed. Edhasa, Barcelona, 1968.

FERRER PASTOR, Francesc, *Diccionari general*, Impremta Fermar, València, 1985.

FRANQUESA, M., *Diccionari de sinònims*, 6a. edició, Ed. Pòrtic, Barcelona, 1991.

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, 2a. ed., Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

GRAN LAROUSSE CATALÀ, 10 vol., Edicions 62, Barcelona, 1990.

PEY, S., *Diccionari de sinònims i antònims*, 11a. edició, Ed. Teide, Barcelona, 1989.

ROMEU, X., *Breu diccionari ideològic*, 4a. edició, Ed. Teide, Barcelona, 1985.

SABATER, E., *Diccionari ideològic*, 2a. edició, Ed. Barcanova, Barcelona, 1990.